

ФІЛАТОВ В. В.,кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін
(Донецький університет економіки та права)

УДК 340.134+342(045)

**ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ НОРМ ЯК ОСНОВНИЙ ЗАСІБ
УДОСКОНАЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА**

У статті розглядаються основні напрями вдосконалення національного законодавства України з урахуванням зовнішньої політики держави. Увага надана питанню здійснення процедури імплементації міжнародних норм як основному засобу гармонізації вітчизняного законодавства та наближення його до міжнародних стандартів правового регулювання.

Ключові слова: співпраця, законодавство, імплементація, правова система, міжнародні зобов'язання.

В статье рассматриваются основные направления усовершенствования национального законодательства Украины с учетом внешней политики государства. Внимание уделено вопросу осуществления процедуры имплементации международных норм как основному способу гармонизации отечественного законодательства и приближения его к международным стандартам правового регулирования.

Ключевые слова: сотрудничество, законодательство, имплементация, правовая система, международные обязательства.

The article discusses the main directions of improvement of the national legislation with the country's foreign policy. Attention paid to the implementation of procedures for the implementation of international standards as a general method of harmonization of national legislation and bring it closer to international standards of regulation.

Key words: cooperation, legislation, implementation, legal system, international obligations.

Вступ. Формування системи досконалого та дієвого законодавства є одним з основних пріоритетів діяльності органів державної влади. Інтеграційні процеси зумовлюють необхідність адаптації національного законодавства та наближення його до законодавства ЄС. У таких умовах актуальним постає питання пошуку більш дієвих засобів та способів вдосконалення, а також трансформація їх механізмів до сучасних умов, що підтверджує актуальність обраної теми.

Проблемами імплементації міжнародних норм до національного законодавства займалися такі вчені, як А. Берлач, І. Бородин, А. Гавердовський, Л. Єрофеєнко, С. Ківалов, Б. Кормич, В. Коваленко, В. Костицький та ін. Проте їх дослідження мали загальний характер і не торкалися питань правової природи та механізму імплементації міжнародних норм.

Постановка завдання. Адаптація національного законодавства до стандартів Європейського Союзу є нагальною потребою держави, що обумовлено напрямками її зовнішньої політики. За таких умов проблема наукового опрацювання процедури імплементації міжнародних норм стає дедалі очевиднішою. На сучасному етапі розвитку відсутні ґрунтовні дослідження у цій сфері, що значно ускладнює динаміку розвитку даної правової форми. Тож проблема розробки механізмів та способів імплементації міжнародних норм є досить актуальною нині.

Мета статті полягає в дослідженні правової природи та змісту процедури імплементації, а також її принципів та кінцевих результатів.

Результати дослідження. Реалії сучасності змушують владу країни виважено підходити до формування напрямів власної зовнішньої політики, постійно корегуючи та вдосконалюючи їх. Не викликає сумнівів той факт, що саме від цих напрямів залежить майбутнє держави та її місце на світовій арені. Однак існує ще одна проблема, яка постійно супроводжує інтеграційні процеси, – необхідність гармонізації та наближення законодавства країни до існуючих стандартів перспективних партнерів. Наприклад, однією з вимог керівництва Євросоюзу є саме спрощення законодавства та внесення до нього низки змін. Тому проблема трансформації засобів правового регулювання постає перед владою країни вже сьогодні, задовго до вирішення питання про асоційоване членство в ЄС. Окрім цього, як зазначає О. Ткаченко, «... жодна з країн світу за сучасних умов не може існувати відокремлено від інших країн та бути ізольованою від процесів, які відбуваються в регіоні або частині світу» [1, с. 16]. Тож проблема вдосконалення національного законо-

давства є доволі актуальною на сучасному етапі та потребує належного наукового опрацювання. На думку правника К. Сандровського, «...міжнародні угоди є основним джерелом сучасного міжнародного права» [2, с. 311]. Відтак постає необхідність адаптації національного законодавства з метою виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань, що містяться в цих угодах, а отже й актуальності набуває питання пошуку досконалих способів такої адаптації.

У науковому середовищі триває активна дискусія щодо застосування понять «імплементация», «впровадження» та «адаптація». Ідеться про те, яке поняття буде доречніше застосовувати з поняттям законодавства. Електронний словник сучасної української мови визначає термін «адаптація» як «...процес розробки і прийняття нормативно-правових актів та створення умов для їх належного застосування з метою поступового досягнення повної відповідності права України з Європейським правом».

Адаптація – поняття більш загальне, ніж імплементация та впровадження. Фактично імплементация та впровадження є стадіями процесу адаптації законодавства. Тлумачення слова «адаптація» в різних джерелах суттєво не відрізняються одне від одного. Електронний юридичний словник визначає термін «адаптація» як «...наближення діючих правових норм до міжнародних зобов'язань держави без внесення змін до його законодавства» [3].

На підставі наведених тлумачень можемо зробити висновок, що адаптація – це тривалий процес, у якому задіяні всі органи державної влади і який полягає в наближенні, координації, регламентації та гармонізації національного законодавства відповідно до міжнародних норм. Зазначимо, що процес адаптації відбувається лише в разі необхідності, причому це визначає влада держави. Зумовити необхідність процесу адаптації можуть інтеграційні процеси держави до світового співтовариства, вступ країни до складу міжнародних організацій та союзів, укладання міжнародних договорів з іноземними країнами. За таких умов процес адаптації є невідворотним, а його здійснення стає пріоритетним завданням влади країни.

За електронним словником, поняття «імплементация» – це «...фактична реалізація міжнародних зобов'язань на державному рівні, а також засіб включення міжнародних норм до національної правової системи» [3]. Фактично імплементация є засобом реалізації міжнародних зобов'язань України на державному рівні, яка відбувається через трансформацію міжнародних норм до національного законодавства України. Безумовно, імплементация – це процес складний і тривалий, який складається з комплексу заходів, спрямованих на виконання міжнародно-правових норм.

На нашу думку, імплементация є фактичним упровадженням, уведенням в дію норм міжнародного права, які у встановленому законом порядку стають частиною національного законодавства. Варто зазначити, що саме момент набуття міжнародними нормами чинності в національному законодавстві є підставою для проведення їх імплементации. Імплементация міжнародних норм є основним завданням держав-сторін міжнародних угод та країн, що приєдналися до міжнародних конвенцій.

В Електронному словнику сучасної української мови поняття «впровадження» визначено як «...розповсюдження норм міжнародного законодавства на території держави» [3]. Отже, це впровадження тих міжнародних норм, які закріплені в договорах з іншими країнами. Ми вважаємо, що термін «впровадження» вужчий за значенням та стосується питань практичного поширення норм міжнародного права.

На підставі викладеного можна зробити наступні висновки щодо сутності та взаємозв'язку понять «адаптація», «впровадження» та «імплементация».

1. Ці поняття взаємопов'язані та стосуються того самого напрямку діяльності держави, хоча існують і змістовні принципи розбіжності.

2. Адаптація – це, фактично, напрям діяльності держави, зумовлений об'єктивною необхідністю вдосконалення законодавства. Іншими словами, адаптація є однією з функцій держави, яка має важливе значення для суспільного життя. Потреба в адаптації норм законодавства виникає залежно від курсу зовнішньої політики держави та є невідворотним процесом. Доктор юридичних наук В. Білоус зазначає, що «...становлення Української державності, зміна її політичного і соціально-економічного устрою, участь у міжнародних правовідносинах сприяє виникненню нових функцій держави і наповненню старих новим змістом» [4, с. 5]. На нашу думку, саме це твердження можна застосувати до поняття «адаптація законодавства». Тож адаптація – це діяльність органів державної влади, спрямована на визначення недоліків вітчизняної правової системи та розробку заходів щодо вдосконалення національного законодавства України.

3. Імплементация є правовим інструментом здійснення адаптації законодавства. Це комплекс заходів, спрямованих на вдосконалення норм національного митного законодавства через виконання державою своїх міжнародних зобов'язань, передбачених у міжнародних угодах та конвенціях. На наше переконання, імплементация – це чіткий механізм, метою якого є забезпечити належне виконання міжнародних зобов'язань держави.

4. Термін «впровадження», на нашу думку, більше стосується діяльності з поширення норм міжнародного права на території держави. Отже, головна мета впровадження – створити умови для реалізації міжнародних норм у державі. Варто відзначити, що впровадження – це передусім практична реалізація на території держави міжнародних норм, які стали частиною національного законодавства.

На сучасному етапі в жодному нормативному акті немає чіткого механізму здійснення імплементации. Наприклад, у Наказі Міністерства економіки та з питань Європейської інтеграції України «Про затверджен-

ня методики визначення критеріїв євроінтеграційної складової державних цільових програм» від 16 березня 2005 р. імплементацію визначено лише як «...здійснення, виконання державою міжнародних правових норм» [5]. Безумовно, такого визначення вкрай недостатньо для подальшої наукової розробки питання вдосконалення процедури імплементації. На основі всебічного дослідження законодавства України та засобів його вдосконалення вважаємо доцільним запропонувати такий механізм здійснення імплементації міжнародних норм до національного законодавства України:

1. Здійснення процедури імплементації має починатися з уточнення недоліків вітчизняного законодавства України, які необхідно усунути. На цьому етапі важливим є всебічний аналіз недоліків та вдосконалення окремих статей нормативних актів.

2. Наступним етапом є визначення шляхів усунення цих недоліків. Ідеться про вибір джерела вдосконалення, тобто це може бути і міжнародна угода, і розробка потрібних змін безпосередньо органами державної влади, керуючись міжнародним досвідом правового регулювання. Зазначимо, що в подальшому такі зміни потребують узгодженості з економічними партнерами України.

3. Важливим етапом є підготовка тексту норм, які надалі стануть частиною національного законодавства України, та їхній аналіз, що передбачає визначення доцільності прийняття змін. У такому випадку норми варто розуміти як текст міжнародної угоди або законопроекти, розроблені в Україні.

4. Одним із головних етапів здійснення імплементації є укладання міжнародної угоди. Безумовно, цей етап можна зарахувати лише до випадків, коли удосконалення законодавства відбувається через міжнародне співробітництво, зокрема укладання міжнародних угод.

5. Важливим етапом у механізмі імплементації є ратифікація міжнародної угоди або розгляд Верховною Радою України законопроектів. У цьому випадку слід зосередитись на питанні відповідності міжнародних угод Конституції України.

6. Завершальним етапом здійснення імплементації є аналіз результатів дії тих чи інших змін у митному законодавстві України. Безумовно, цей етап має проводитись не менше, ніж через рік після впровадження змін, що зумовлено необхідністю дослідження ефективності цих змін на практиці.

Вважаємо, що такий механізм здійснення імплементації мінімізує ризики ухвалення необґрунтованих рішень, а останній, шостий, етап надає можливість систематизувати практику міжнародного співробітництва. Україна активно діє в напрямі укладання двосторонніх угод з країнами світу. Наша держава має такі угоди майже з п'ятдесятьма країнами світу. Тож сягнувши такого рівня міжнародного співробітництва, держава має звернути увагу на те, що все ж таки пріоритетним завданням є захист передусім національних інтересів. Тому ефективний механізм імплементації дозволяє систематизувати діяльність у сфері адаптації законодавства.

Спроба наукового опрацювання проблеми здійснення імплементації міжнародних норм в національне законодавство відбулася ще за часів СРСР, що свідчить про ефективність даної процедури та доцільність її використання. Так, серед вітчизняних науковців особливу увагу привертає думка А. Гавердовського, який у своєму науковому дослідженні визначає імплементацію міжнародних норм як «...діяльність держав, спрямовану на виконання норм міжнародного права всередині країни» [6]. Досліджуючи правову природу імплементації на сучасному етапі розвитку суспільства, можна дійти висновку, що дана процедура може відбуватися двома способами – міжнародним та внутрішньодержавним. Міжнародний спосіб полягає у підписанні владою країни міжнародних угод, що у подальшому ратифікуються та стають частиною національного законодавства України. Також цей спосіб охоплює підписання владою конвенцій та приєднання країни до роботи міжнародних організацій. Натомість внутрішньодержавний спосіб імплементації міжнародних норм до законодавства України передбачає моніторинг владою країни міжнародного законодавства, а також подальшу розробку та прийняття Верховною Радою України законів з урахуванням міжнародних стандартів правового регулювання.

Механізм імплементації міжнародних норм до національного законодавства – це комплекс спеціальних заходів, засобів і способів, які мають юридичний зміст і спрямовані на забезпечення впровадження норм законодавства. Структура механізму правового регулювання передбачає наявність елементів, що різняться метою, завданнями, функціями та змістом. За спрямованістю їх можна кодифікувати блоками: правотворчість, правозастосування, правоохоронна діяльність. Мета імплементації законодавства – послідовне поліпшення якості та умов життя людини; розвиток економічної, соціально-політичної, культурної та духовної сфер життя суспільства; захист прав і свобод особи. Завданнями імплементації законодавства є наступні: формування правової основи єдиного нормативно-правового масиву норм щодо використання сучасної телекомунікаційної інфраструктури; захист інтересів особи, суспільства і держави; національних інтересів; боротьба з порушеннями законодавства. Формами імплементації законодавства є координація, трансформація, рецепція, уніфікація, моделювання і гармонізація.

Висновки. Таким чином, імплементація міжнародних норм залишається одним з основних правових засобів вдосконалення національного законодавства України та наближення його до міжнародних стандартів правового регулювання. Влада країни повинна усвідомити, що саме вона є дієвим шляхом формування в

Україні ефективного та спрощеного законодавства, яке максимально захищатиме інтереси держави, а також права її громадян. За допомогою імплементації міжнародних норм Україна отримає можливість гармонізувати законодавство та максимально наблизити його до стандартів Європейського Союзу, що не тільки прискорить процес євроінтеграції, а й надасть можливості створити досконале законодавство, інтегроване до єдиного простору ЄС. З огляду на вищесказане, виникає необхідність подальшого дослідження механізму імплементації міжнародних норм та наукового опрацювання проблеми моніторингу ефективності процедури імплементації міжнародних норм у практиці органів влади.

Список використаних джерел:

1. Ткаченко О.Г. Організаційно-правові засади зовнішньоекономічної діяльності в Україні: навч. посіб. / О.Г. Ткаченко, Т.В. Філіпенко. – Донецьк: ДонДУУ, 2008. – 153 с.
2. Сандровский К.К. Международное таможенное право / Константин Константинович Сандровский. – Киев: Знання, 2000. – 462 с.
3. Імплементація, впровадження та адаптація: Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К.: CD «Інфодиск», 2009. – 2 електрон. опт. диск (CD-ROM).
4. Білоус В.Т. Координація управління правоохоронними органами України по боротьбі з економічною злочинністю (адміністративно-правовий аспект): дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Віктор Тарасович Білоус. – Х.: Нац. ун-т внутр. справ України, 2004. – 443 с.
5. Про затвердження методики визначення критеріїв євроінтеграційної складової державних цільових програм: Наказ Міністерства економіки та з питань Європейської інтеграції України від 16 березня 2005 р. № 1123 // Урядовий кур'єр України. – 2005. – № 62.
6. Гавердовський А.С. Імплементація міжнародного права: навч. посіб. для студ. ВНЗ / А.С. Гавердовський. – К.: Вища шк., 1980. – 318 с.

